

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่คุ้งบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

Utilization of Resources, Biodiversity and Local Wisdom for Tourism of Khung Bangkachao, Phrapradaeng District, Samutprakan Province

รองศาสตราจารย์ ศรีณัฐ ไทรชมภู*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) จัดทำสื่อสำหรับผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของชุมชน ที่เป็นอัตลักษณ์และมีความโดดเด่น เพื่อการท่องเที่ยวพื้นที่คุ้งบางกะเจ้า โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร การสำรวจพื้นที่ การสังเกต การสัมภาษณ์ จัดกลุ่มสนทนา และคัดเลือกผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวจากทรัพยากรของชุมชนร่วมกับ ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 36 คน จัดทำสาระสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประกอบภาพถ่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เป็นป้ายสื่อความหมายบอกเล่าเรื่องราว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้ถึงคุณค่าและเข้าใจด้วยตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่คุ้งบางกะเจ้ามีประวัติ วิถีวัฒนธรรม ทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย และผลิตภัณฑ์จาก ทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น มีความโดดเด่น เป็นสื่อ นำเสนอเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ พิพิธภัณฑ์มอญวัดคัน ลัด หอวัฒนธรรมวัดบางกระสอบ วัดราษฎร์รังสรรค์ ภูมิปัญญาสลักหยวกกล้วย น้ำตาลมะพร้าว ศิลปะการ ตัดกระดาษ เรือแพะซาไม้ประดับใบหมากผู้หมากเมีย ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีและสวนเกษตรผสมผสาน

คำสำคัญ: ทรัพยากร, ความหลากหลายทางชีวภาพ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การท่องเที่ยว, คุ้งบางกะเจ้า

Abstract

The purposes of this research were 1) to promote utilization of products produced using resources, biodiversity and local wisdom

*อาจารย์ประจำสาขาการพัฒนารวมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

in concave bank of Bangkachao and 2) to produce media for advertizing unique and distinctive products gained from community resources for promoting tourism in the target area. This research was a qualitative study. The data was collected from documents, survey, observation, interview, focus group discussion, and products selection by having cooperation with 36 community leaders, local scholars and relevant organization. Moreover, the signs of products described both in Thai and English were made and their pictures were shown on the signs in order that tourists will know the products value and are able to self-study the information.

The research results revealed that the aforementioned area possessed interesting history, cultural ways, resources, biodiversity and diverse local wisdom. In addition, the products produced from these community assets were unique, distinctive and available in this area only. The following media for tourism were found: Mon Museum at Kanlad Temple, Cultural Hall at Bangkrasop Temple, and Ratrangson Temple, local wisdom of carving a banana stalk and making coconut-palm sugar, arts of paper cutting, nursery of yellow palms, center for technology transfer, and integrated agricultural garden.

Keywords: Resources, Biodiversity, Local Wisdom, Tourism, Khung Bangkachao

บทนำ

พื้นที่คุ้มบางกะเจ้าประกอบด้วย 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลทรงคนอง บางยอ บางกระสอบ บางน้ำผึ้ง บางกะเจ้า และบางกอบัว อยู่ในเขตอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยลักษณะที่ตั้งของพื้นที่ที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ล้อมรอบด้วยลำน้ำเจ้าพระยา พื้นที่มีลักษณะเป็นคูกที่เกิดจากการตัดโค้งของแม่น้ำ เป็นพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ เป็นแหล่งผลิตอากาศบริสุทธิ์ มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งด้านวิถีชีวิต ด้านประเพณี ด้านธรรมชาติ ด้านการเกษตร มาตั้งแต่อดีตทำให้พื้นที่คุ้มบางกะเจ้ามีศักยภาพสูง ในการส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น หากมีการสนับสนุนให้ชุมชนคุ้มบางกะเจ้า ได้มีการเพิ่มขีดความสามารถในการนำทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น มาพัฒนาและใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของชุมชน เพื่อการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยการสร้างอัตลักษณ์ และความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์นั้น นอกจากจะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตจากชุมชน และเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ ทำให้คุณภาพชีวิตของชุมชนคุ้มบางกะเจ้าดีขึ้นแล้ว ยังสามารถเชื่อมโยงการตลาดไปสู่ภาคธุรกิจอื่น ๆ เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรม โฮมสเตย์ อาหาร ฯลฯ และสามารถ

ภาพพื้นที่สีเขียวคุ้มบางกะเจ้า
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

สร้างความตระหนักในด้านการอนุรักษ์ การฟื้นตัวของทรัพยากรชีวภาพ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนถิ่นที่อยู่ รู้คุณค่าใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ทำให้พื้นที่คู้บางกะเจ้ายังคงความเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีความหลากหลาย ทั้งทรัพยากรชีวภาพ การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการพัฒนาต่อยอด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ ผลผลิตจากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อจัดทำสื่อ สำหรับผลิตภัณฑจากทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น ที่เป็นอัตลักษณ์และมีความโดดเด่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่น ที่อยู่ในพื้นที่คู้บางกะเจ้า 6 ตำบล และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 36 คน ประกอบด้วย

- 1.1 ผู้นำชุมชนตำบลละ 2 คน (รวมจำนวน 12 คน) โดยเลือกผู้นำชุมชนที่มีความรู้หรือเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของพื้นที่คู้บางกะเจ้า
- 1.2 ราษฎรท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 8 คน ที่มีองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑจากทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น และ
- 1.3 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 16 คน ที่มีความรู้สามารถให้ข้อมูลเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑจากทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น มีความโดดเด่น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ผลิตภัณฑทางการท่องเที่ยว ในพื้นที่คู้บางกะเจ้าทั้ง 6 ตำบล แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 36 คน มีรายละเอียดดังนี้

1) ประเภท / ชนิด ของผลิตภัณฑจากทรัพยากรของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ในพื้นที่คู้บางกะเจ้า 6 ตำบล ที่มีความโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ เหมาะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ศึกษาเรียนรู้

2) ความสำคัญ ความโดดเด่น และความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งของท้องถิ่นอย่างไร

2.2 ประเด็นสนทนากลุ่ม สำหรับผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

- 1) ความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ความสำคัญ / ความโดดเด่น / ความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑจากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยติดต่อกับผู้นำชุมชน เพื่อประสานความร่วมมือจากชุมชนในการศึกษาข้อมูลด้านผลิตภัณฑจากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่คู้บางกะเจ้า 6 ตำบล

3.3 สัมภาษณ์บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องกับ

แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

3.4 ลงพื้นที่สำรวจ ร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลจากคำบอกเล่าในแหล่งท่องเที่ยวจริง และเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ในเมืองต้น

3.5 จัดกลุ่มสนทนากับผู้นำชุมชน ราษฎรท้องถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ของชุมชนในแต่ละตำบล เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้องของข้อมูล และร่วมกันสรุปมาตรการในการสร้างความยั่งยืนให้กับผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของชุมชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่คุ้มบางกะเจ้า 6 ตำบล ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการจัดกลุ่มสนทนา การถ่ายภาพ การสังเกต และจากเอกสารการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมกันจัดทำ นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis) ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ในส่วนของพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอัตลักษณ์ มีความโดดเด่น เป็นผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของชุมชน ที่มีความเหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยว ศึกษา เรียนรู้

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลการนำเสนอที่จะสามารถสื่อสาร บอกเล่าเรื่องราวให้นักท่องเที่ยว และผู้สนใจ ได้เข้าใจและเห็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชน โดยจัดทำเป็นป้ายข้อความประกอบภาพของแหล่งท่องเที่ยว 8 แห่ง

สรุปผลการวิจัย

1. พื้นที่คุ้มบางกะเจ้า 6 ตำบล มีความหลากหลายเหมาะสมสำหรับส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา และผู้

สนใจทั่วไป เนื่องจากลักษณะที่ตั้งของพื้นที่แวดล้อมด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่คงสภาพความสมบูรณ์ มีวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่มีอัตลักษณ์ และมีความโดดเด่น ดังนี้

1.1 วิถีวัฒนธรรมไทยและมอญ ที่สืบทอดมายาวนาน ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานคลองลาดโพธิ์ หมู่บ้านมอญทรงคนอง หอวัฒนธรรมวัดบางกระสอบ บ้านเรือนไทย ตลาดน้ำ วัดคันลัด วัดจากแดง วัดป่าเกด วัดบางขมิ้น วัดบางกะเจ้ากลาง วัดบางกระเจ้านอก วัดกองแก้ว วัดบางกระสอบ วัดบางน้ำผึ้งใน วัดบางน้ำผึ้งนอก วัดบางกอบัว วัดราษฎร์รังสรรค์ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

1.2 วิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และการประกอบอาชีพ ได้แก่ บ้านรูปสมุนไพโร กลุ่มศิลปะประดิษฐ์ น้ำตาลมะพร้าว ศิลปะปลิวลม สลักหยวกกล้วย ฟาร์มเห็ดช่างแดง สวนหมากแดงลุงกลม ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีและสวนเกษตรผสมผสาน ชุมชนชมรมหมากผู้หมากเมียไม้ดอกไม้ประดับ พระประแดง เรือนเพาะชำไม้ประดับไบชมรมหมากผู้หมากเมียพระประแดง พิพิธภัณฑสถานภาคใต้ไทย

1.3 พื้นที่สีเขียว ได้แก่ สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ สวนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา สวนป่าทรงคนอง หมู่ 2 (สวนป่าเกดน้อยเมกล้า) สวนป่าชุมชนบางกระสอบ สวนป่าลำพูนบางกระสอบ สวนป่าบางน้ำผึ้ง

2. ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของชุมชน ที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ และมีความโดดเด่น เพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่คุ้มบางกะเจ้า 6 ตำบล ที่ได้รับการคัดเลือกและได้จัดทำเป็นสื่อ (ป้ายบอกเล่าเรื่องราวเพื่อประชาสัมพันธ์) เพื่อการท่องเที่ยว ในเบื้องต้น 8 ผลิตภัณฑ์ (8 แห่ง) ได้แก่

2.1 พิพิธภัณฑสถานมอญวัดคันลัด มีความโดดเด่นในพื้นที่เนื่องจากเป็นแหล่งสะสม และจัดแสดงเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมไทย-มอญ เพื่อให้ลูกหลาน นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจได้เรียนรู้

2.2 สลักหยวกกล้วย เป็นภูมิปัญญาที่นับ

วันจะหาดูได้ยาก ต้องได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะความชำนาญในการลากเครื่องมือบนกบกล้วยให้เป็นลวดลายที่มีความงดงาม ใช้ประดับตกแต่งในงานมงคล งานกฐิน เมรุงานศพ และประดับตกแต่งอื่น ๆ เพื่อความสวยงาม ดังนั้น การสลักหยวกกล้วยจึงเหมาะสมเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของผู้สนใจ

2.3 น้ำตาลมะพร้าว ซึ่งเป็นอาชีพที่หาดูได้ยากในปัจจุบัน เป็นอาชีพดั้งเดิมที่ชาวสวนมะพร้าว บางรายไม่ต้องการจำหน่ายผลมะพร้าว มีขั้นตอนการทำ ตั้งแต่เริ่มป็นต้นมะพร้าวพร้อมร่อนน้ำตาลสด จนถึงการเคี่ยวเป็นน้ำตาลมะพร้าว พร้อมนำไปปรุงอาหารหรือทำขนม

2.4 หอวัฒนธรรมวัดบางกระสอบ เป็นสถานที่เก็บสะสมวัตถุโบราณ ที่แสดงถึงวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ ที่หาดูได้ยาก ให้นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้

2.5 ศิลปะปลิวลม เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้วิธีการตัดกระดาษสีออกเป็นรูปต่าง ๆ เพื่อเล่าเรื่องราว ประดับ ตกแต่งสถานที่ให้น่าสนใจ มีความสวยงามเพิ่มขึ้น จึงเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

2.6 เรือนเพาะชำไม้ประดับใบ ได้มีการรวมกลุ่มผู้สนใจไม้ประดับใบ จัดตั้งชมรมหมากผู้หมากเมีย พระประแดงขึ้น เพื่อพัฒนาสายพันธุ์ ขยายพันธุ์และเพื่อจำหน่าย เนื่องจากหมากผู้หมากเมียเป็นพันธุ์ไม้

ภาพป้ายสื่อเล่าเรื่องราวให้แก่นักท่องเที่ยวเรียนรู้ด้วยตนเอง

ดั้งเดิมพื้นถิ่นของพื้นที่คุ้มบางกะเจ้า มีหลากหลายสายพันธุ์ที่มีความสวยงาม เหมาะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ศึกษาเรียนรู้

2.7 วัดราษฎร์รังสรรค์ (วัดใหญ่ตาดิน) เป็นวัดที่มีรูปเหมือนหลวงพ่อดิน ผู้ก่อตั้งวัด ใส่แว่นตา เป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน

2.8 ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีและสวนเกษตรผสมผสาน วิชาทฤษฎีชุมชนชมรมหมากผู้หมากเมีย ไม้ดอกไม้ประดับพระประแดง เป็นที่ศึกษาเรียนรู้ของนักเรียนนักศึกษา เพราะสวนเกษตรผลิتمะม่วง น้ำดอกไม้ที่มีชื่อเสียง มีสวนเกษตรผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และจำหน่าย มะม่วงน้ำดอกไม้ ผลไม้ต่าง ๆ รวมทั้งไม้ประดับใบหมากผู้หมากเมีย

อภิปรายผล

ผลของการส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่คุ้มบางกะเจ้า 6 ตำบล อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ได้ดังนี้

1. ประเด็นด้านการใช้ประโยชน์ ผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยว

ด้วยลักษณะที่ตั้งของพื้นที่คุ้มบางกะเจ้า ที่มีลักษณะพิเศษ โดยมีอาณาเขตที่ชัดเจนโอบล้อมด้วยลำน้ำเจ้าพระยา อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร และการที่พื้นที่อยู่ไม่ไกลจากอ่าวไทย จึงมี 3 น้ำ คือน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม และมีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืชและสัตว์ ประกอบกับลักษณะของพื้นที่มีคลองและร่องสวนที่น้ำสามารถเข้าถึงได้ ผืนดินจึงมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถปลูกไม้ผลและได้ผลผลิตที่มีรสชาติแตกต่างจากแห่งอื่น มีภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ที่ได้รับการสืบทอดต่อจากคนรุ่นเก่า ประกอบกับพื้นที่คุ้ม

บางกะเจ้ามีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ตลอดจน วิถีวัฒนธรรมที่ชุมชนยังธำรงรักษาสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้เสริมให้พื้นที่คู้บางกะเจ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยว ศึกษารเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทางชีวภาพ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านอาชีพการเกษตร ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้ สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2554) ที่ว่าการท่องเที่ยวที่วางอยู่บนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถกระจายรายได้สู่ชุมชนในระดับฐานรากได้

2. ประเด็นผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่คู้บางกะเจ้า ที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ ความโดดเด่น ได้แก่ วิถีวัฒนธรรมไทย-มอญ ที่สืบทอดต่อกันมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อันทรงคุณค่าที่ยังดำรงรักษาและพัฒนาอยู่ในพื้นที่อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างมาก

การจัดทำป้ายสื่อบอกเล่าเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวได้รู้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นการประชาสัมพันธ์ เสริมความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดของ ประทีป นวลเจริญ (2548) ที่ว่า เหตุผลการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เหมือนกันคือ ได้มีโอกาสสัมผัสกับธรรมชาติที่คนส่วนใหญ่ไม่เคยพบเห็นความอุดมสมบูรณ์ของพืช พืชที่หายาก ได้มีโอกาสเห็นสภาพพื้นที่ที่แปลก ได้ชื่นชมกับภูมิทัศน์ที่งดงาม ได้พบกับนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวที่แปลก และ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิภาวรรณ ปิ่นแก้ว (2551) ที่ว่า แหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ด้านเทศกาล งานประเพณี วิถีชีวิต และ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่เหมาะสม เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ และควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมตลอดเส้นทางท่องเที่ยวให้สวยงาม เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด และสอดคล้องกับ แนวคิดของ ชูย กำลังงาม, สุทธิศักดิ์ แก้วแกมจันทร์ และนันทน์ภัส อยู่ประยงค์ (2550) ที่ว่า เหตุผลของการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยว

เพราะมีความสนใจแหล่งท่องเที่ยวด้านโบราณสถานอันเก่าแก่มากกว่างานวัฒนธรรมประเพณี โดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการศึกษา หาประสบการณ์ และอนุรักษ์สืบสานคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีไทย

ข้อเสนอแนะ

1. การสร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรในท้องถิ่น มีดังนี้

1.1 ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้คุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด มีความเหมาะสม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

1.2 วางแผนการใช้ทรัพยากร และเสริมสร้าง/ทดแทนทรัพยากรขึ้นใหม่ ให้มีความสมดุล ไม่ทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากร คำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว และมีความยั่งยืน

1.3 นำทรัพยากรที่ใช้แล้ว ผ่านกระบวนการนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและประโยชน์สูงสุด

1.4 ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ผลผลิตทางการท่องเที่ยว และภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยี

2. การสร้างความยั่งยืนให้ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรของท้องถิ่น มีดังนี้

2.1 รวมกลุ่มแต่ละผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้า คนกลาง และมีกำลังการผลิต สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้

2.2 ให้มีระเบียบข้อปฏิบัติของกลุ่มผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติแนวทางเดียวกัน

2.3 ส่งเสริมผลิตภัณฑ์แต่ละตำบลให้มีความโดดเด่นอยู่ในตัวของผลิตภัณฑ์ เพื่อความเป็นเอกลักษณ์บ่งบอกถึงความสำคัญของผลิตภัณฑ์

2.4 ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่นำเสนอ ควรคำนึงถึงประโยชน์และความคุ้มค่าที่ผู้บริโภคจะได้รับ

2.5 ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ผลผลิตผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยี เพื่อการประหยัดทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้อง

กับความต้องการของตลาด สามารถแข่งขันในระดับชาติได้

2.6 จัดให้มีศูนย์กลางการจำหน่ายและแสดงผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น

2.7 เพิ่มศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวและจุดแวะพัก พร้อมห้องสุขา ที่สะอาดได้มาตรฐาน

2.8 มีเครือข่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่สามารถประสานความร่วมมือในทุกด้าน รวมทั้งเรื่องความรู้ และการตลาด เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและความยั่งยืน

2.9 มีคณะกรรมการและมีการตรวจสอบประเมินผล ปรับปรุง พัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นระยะ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน จัดให้มีศูนย์กลางการจำหน่าย

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

พื้นที่คุ้มบางกะเจ้า 6 ตำบล สามารถพัฒนาต่อไปได้ เนื่องจากมีฐานของทรัพยากร ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากร

ที่มนุษย์สร้างขึ้น ล้วนแต่มีความสำคัญและมีคุณค่าแก่คนในชุมชนท้องถิ่น สังคม ประเทศชาติ เนื่องจากการท่องเที่ยวสามารถช่วยทำให้ชุมชนมีรายได้ มีอาชีพ มีงานทำ มีกิจกรรม เสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ชุมชนควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ทั้งในเรื่องความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ที่จะสามารถนำไปพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และสามารถพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่ให้นักวิจัยมีโอกาสที่จะทำวิจัยนี้ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจ (องค์การมหาชน) ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ในการศึกษา ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ขอบ เข้มกล้าดี รองศาสตราจารย์ บุญเกียรติ ไทรชมภู ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มณีนรัตน์ ลิ้มสืบเชื้อ ดร.อุเทน ทองทิพย์ อาจารย์วรพรรณ สุรัสวดี ที่ให้คำแนะนำ และขอขอบคุณ นักศึกษา ชุมชน องค์กร ชุมชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีส่วนร่วมในการทำให้งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จได้ด้วยดี

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). **ศึกษาภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในสายตาของนักท่องเที่ยวต่างชาติ** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: บริษัท ยูเรก้า คอนซัลติ้ง จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). **ยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ.2555-2559)**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- ชวย กำลังงาม, สุทธิศักดิ์ แก้วแกมจันทร์ และนันทน์นัส อยู่ประยงค์. (2550). **พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย.
- วิภาวรรณ ปิ่นแก้ว. (2551). **การศึกษาเพื่อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Blain, C., Levy, S. E., & Ritchie, J. R. B. (2005). **Destination Branding: Insights and practice from destination management organizations**. *Journal of Travel Research* 43(4), 328-338.
- Ceballos-Lascurain, H. (1996). **Tourism, Ecotourism and Protected Areas**. Switzerland: IUCN – The World Conservation Union.